

Funderingsherstel
Nieuwe Keizersgracht 15-17-19 in Amsterdam

Weer strak *in het gelid*

Op de Nieuwe Keizersgracht in Amsterdam komen de prachtige voorgevels van drie achttiende-eeuwse panden los van de bouwmuren. Vakgroep B2 Restauratie pakt in opdracht van eigenaar Woningstichting De Key de oorzaak aan (verzakking). Bedrijfsleider Bas Snoek en uitvoerder Kees Dekker leggen uit hoe ze de fundering en de voorgevel herstellen.

Tekst Els Arends | Fotografie Edwin Walvisch

De drie panden stammen uit de tijd van de Vierde Uitleg, uit 1725 om precies te zijn. De stadsuitbreiding was verordonneerd in 1656, maar kwam als gevolg van de economische malaise en een onverwacht lage bevolkingsgroei later dan gedacht gereed: rond 1735. Naast Nieuwe Keizersgracht hoorden onder meer Nieuwe Herengracht en Nieuwe Prinsengracht tot de nieuwe uitleg. Dit deel van de stad ontwikkelde zich vanaf 1600 tot een Joodse wijk voor Sefardische Joden uit Portugal en Spanje en later Askenazische Joden uit Centraal en Oost-Europa, allen op de vlucht voor vervolgingen. Door de Holocaust kwam de buurt leeg te staan en raakte de panden in verval. In de jaren vijftig voerde de gemeente alsnog het Algemeen Uitbreidingsplan uit 1935 uit: de aanleg van de IJ-tunnel, herinrichting van de Weesperstraat tot verkeersader, geflankeerd door monumentale nieuwbouw van kantoorpanden en een bijzondere studentenflat van architect Herman Hertzberger - pal naast Nieuwe Keizersgracht 15-17-19. Hertzberger hield in zijn prijswinnende ontwerp rekening met de bescheidener schaal van de buurtmonumenten door zijn gebouw naar de hoek lager te laten aflopen. De drie panden kregen in 1965 een herbestemming tot studentenwoningen. Intern werd het één geheel, het middelste pand werd vanaf de tweede verdieping zo'n vijftig centimeter verlaagd en de gevel gelijk getrokken met de buurpanden.

In 1962 stonden de panden er in deplorabele toestand bij. Op deze foto is te zien dat het middelste pand oorspronkelijk vanaf de tweede verdieping een andere opbouw had, met hogere ramen en dus verdiepingen op de derde en vierde woonlaag. Foto Stadsarchief Amsterdam.

Het probleem

Tot nu toe stonden de drie panden op hun oorspronkelijke achttiende-eeuwse paalfundering. Echter, zo'n vijf jaar geleden werd ontdekt dat de voorgevel losraakte van de bouwmuren, een eerste indicatie van een groter probleem. Alle alarmbellen gingen af. De voorgevel werd meteen gestut met een gigantisch constructie om verder losraken te voorkomen. 'Het is mogelijk dat de lage grondwaterstand bijgedragen

*'We herkennen
bouwsporen en gaan
heel bewust met het
pand om'*

*Bedrijfsleider Bas Snoek en uitvoerder
Kees Dekker leggen aan de hand van de
bouwtekeningen uit hoe de nieuwe
fundering aangelegd wordt.*

heeft aan de funderingsschade', zegt Bas Snoek. 'Bij een fundering van houten palen, zoals in Amsterdam, kan dan paalrot ontstaan met alle gevolgen van dien. Toch denken we dat de oorzaak vooral gezocht moet worden in de verbouwingen van 1965 naar studentenwoningen.' Duyts Bouwconstructie stelde met lintvoegmetingen de mate en wijze van verzakken vast. 'Tijdens de restauratie en interne verbouwing in 1965 is waarschijnlijk onvoldoende rekening gehouden met de gewichtstoename door brand- en geluidwerende voorzieningen', legt Kees Dekker uit. 'Moderne aanpassingen aan een monument brengen altijd een bepaald risico met zich mee, zeker als ze onvoldoende doordacht doorgevoerd worden.'

Het onderzoek gaf ook inzicht in de aard van het probleem met de voorgevel. 'De in 1965 nieuw opgetrokken gevel aan de achterkant is stabiel en bovendien goed verankerd in de bouwmuren. De voorgevel is nog origineel. Daar zijn echter geen extra voorzieningen voor de stabiliteit getroffen. Misschien was dat budgettair niet mogelijk', aldus Bas Snoek.

Nieuwe fundering en vloer

B2 Restauratie ging op basis van de adviezen van Duyts aan de slag. Onder de panden bracht het bedrijf schroefinjectiepalen aan tot op de tweede zandlaag, zo'n twintig meter diep. Daarna is een tafelconstructie gemaakt. Deze tijdelijke stalen constructie neemt de krachten over van de oude fundering. 'Het blijft een spannende klus', vertelt Kees Dekker. 'Als je zonder stempelwerk de vloer uit het souterrain weghaalt, klappen de muren naar binnen.' Overal staan trillingsmonitoren om het pand gedurende het funderingsherstel in de gaten te houden.

De demontage van de vloer maakte zichtbaar dat de vloer in de loop der tijden gestabiliseerd werd door steeds een nieuwe laag beton te storten. Dit beton is nu allemaal weggehaald en door een duurzamere oplossing vervangen. Om de woningen in het souterrain meer hoogte en daarmee meer leefcomfort te geven, is de bodem bovendien vijftig centimeter dieper uitgegraven. Daarbij zijn geen (archeologische) vondsten gedaan.

Bas Snoek: 'De nieuwe vloer wordt 350 millimeter dik en met inkassingen uitgevoerd

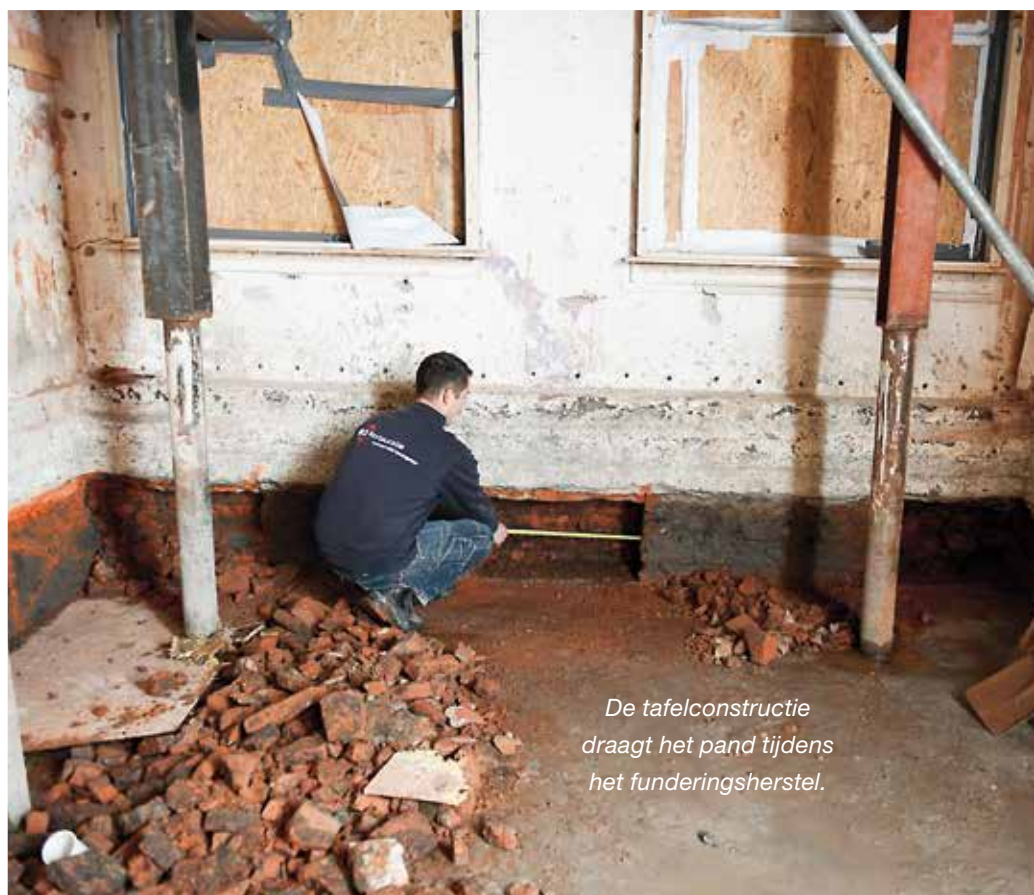
in gewapend beton. Daarop wordt rondom –dat wil zeggen rond de drie panden- in één keer een betonnen plint gestort om vocht buiten te houden. Op de nieuwe vloer komt isolatiemateriaal en daarop tot slot een dekvloer. De betonnen plint en de nieuwe vloer beslaan het hele oppervlak van de drie panden.' Na het aanbrengen van de nieuwe vloer wordt de ruimte tussen vloer en tussenmuren weer dicht gemetseld (onderkouwen in vakjargon) met een krimpvrije mortel, zodat de tussenmuren geen millimeter zullen zakken.

De voorgevel

Bij de restauratie van de voorgevel zal een erachter geplaatste stalen constructie het geheel verstevigen. Vervolgens wordt de verbinding met de bouwmuren verbeterd. Deze ingrepen zorgen samen met het funderingsherstel voor voldoende stabiliteit. Vanwege het stutwerk zijn de monumentale kozijnomlijstingen van de middelste ramen per pand tijdelijk verwijderd. Later zullen ze worden teruggeplaatst. Daarnaast worden alle kozijnen, het metsel- en voegwerk nagelopen en waar nodig gerepareerd. Een bijzonderheid aan de voorgevel is de eikenhouten onderpui, specifiek genoemd in de monumentenbeschrijving in het monumentenregister, een mooie houtconstructie waar de hele voorgevel op staat.

De vakman

'De kracht van ons bedrijf is de kennis van restauratie', zegt Bas Snoek met zichtbare trots. 'Wij weten wat we doen en wat we moeten doen als we iets bijzonders tegenkomen. We herkennen bouwsporen en gaan heel bewust om met het pand.' En dat is iets wat ieder monument verdient! ■

De tafelconstructie draagt het pand tijdens het funderingsherstel.

De achtergevel werd geheel nieuw opgetrokken in historiserende stijl, met drie tuitgevels. Daarbij is de gevel van het middelste pand, dat oorspronkelijk hoger was en een rechte dakopbouw had, ook strak in het gelid gezet.

‘Zonder stempelwerk klappen de muren naar binnen’

Vakgroep Restauratie

B2 Restauratie uit Volendam is aangesloten bij de Vakgroep Restauratie, de landelijke branche- vereniging van erkende restauratiebouwbedrijven. De negenendertig leden van de Vakgroep Restauratie nemen samen tweederde van de restauratiebouwproductie in ons land voor hun rekening, variërend van onderhoud en restauraties van woonhuizen tot herbestemmingen van fabriekscomplexen en kerken. De Vakgroep zet zich al bijna veertig in voor het waarborgen van kwaliteit, innovatie, het behoud van ambachtelijk vakmanschap en treedt op als belangenbehartiger en gesprekspartner binnen de restauratie- en monumentenwereld. De leden van de Vakgroep Restauratie voldoen aan strenge kwaliteitsnormen.

Voor meer informatie over B2 Restauratie: www.b2restauratie.nl

**Vakgroep
Restauratie**

Partners in restauratie,
onderhoud en herbestemming